

ПЕШАДИЈА И ОКЛОПНЕ ЈЕДИНИЦЕ

При разматрању улоге пешадије и тенкова у будућем сукобу једно од основних питања је: какве су стварне могућности пешадије и тенкова у савременој борби и ко ће бити главни носилац борбе на копну на пролазном земљишту? Од заузимања става по овом питању зависиће и начин решења низа других питања, као: какве јединице треба претежно формирати, каква треба да је њихова тактика и настава, какве задатке треба додељивати пешадиским здруженим јединицама а какве оклопним здруженим јединицама и сл.

Јасно је да тенкови не могу бити основни носиоци борбе на копну у свим условима; на тешко пролазном земљишту и у борби између армија неких мањих земаља у чијем саставу има мало тенкова или их уопште нема основни носилац борбе мора бити пешадија. Према томе, битно је да се закључи ко ће бити главни носилац борбе на копну између армија технички развијених земаља које располажу многим тенковима и то на пролазном земљишту на коме ће, вероватно, долазити до одлучујућих судара. Немогуће је са сигурношћу предвидети какав ће облик имати будући рат. Може се десити да у њему дође до отсудних решења и без ангажовања копнених снага, а да копнене снаге служе само за експлоатацију и поседање или да партизански рат добије велике размере и пресудан значај. Разуме се да се разматрања о водећој улози пешадије или тенкова односе само на такав облик рата у коме би дошло до фронталних судара копнених снага.

Било би некорисно расправљати о томе да ли је уопште важнија пешадија или тенкови. Очигледно је да ће у неким условима већу важност имати пешадија, а у неким тенкови, и да су оба рода потребна. Али је, по мом мишљењу, од великог интереса да се уочи у којим условима тенкови могу да добију првенствену важност и на који начин их треба употребити па да се са њима постигне највећа ефикасност. Углавном, може се рећи да у савременим условима постоје два различита начина вођења здружене борбе. Код првог је основни носилац борбе пешадија, а сви остали родови, па и тенкови, усклађују своје дејство према њеним могућностима, начину дејства и брзини кретања. Овај начин примењују пешадиске здружене јединице. Код другог начина основни носилац борбе су тенкови, а сви

остали родови, па и пешадија, усклађују своје дејство према њиховим могућностима, начину дејства и брзини кретања. Овај начин обично примењују оклопне здружене јединице. Но, оне могу да примењују и први начин вођења здружене борбе, који је карактеристичан за пешадиске здружене јединице, пошто у своме саставу имају исте родове. Из процене могућности које имају тенкови и пешадија у условима савремене борбе требало би закључити да ли ће, у којим условима и колико често у будућем сукобу бити могућ и ефикасан такав начин вођења здружене борбе код кога су тенкови основни носиоци борбе. Из овог закључка произићи ће и одговор на питање: какви треба да буду организација и састав оклопних и пешадиских здружених јединица и њихов бројни однос. Изгледа, услед довољно јасног става у овом питању, као и услед извесног потцењивања могућности које имају тенкови и претераног придавања важности пешадији, да се данас у тактици осећа тенденција ка свођењу сваке здружене борбе на борбу у којој је основни носилац пешадија, а у организацији да не постоји довољно јасна разлика између пешадиских и оклопних здружених јединица.

Занимљиво је да и данас велики број теориских радова у страшној и нашој војној литератури полази од поставке да је пешадија увек и у свим приликама основни носилац борбе на копну, а да сви остали родови (укључујући и тенкове) дејствују за њен рачун и усклађују своје дејство и рад са њеним могућностима. Разуме се да се ова поставка на сваком месту изричито не понавља и нарочито не истиче, али она лежи у основи многих теориских радова.

Изгледа да оваква концепција, о водећој улози пешадије у борби и о јединственом начину вођења здружене борбе код које је пешадија увек основни носилац, кочи правиан развој теорије и праксе и отежава да се у новим условима и новим средствима нађу најправилнији и најадекватнији начини поступања — најцелисходнија тактика, и да се формирају јединице које ће најуспешније примењивати такву тактику. Оваква концепција у крајњој линији брише разлике између начина вођења борбе пешадиских и оклопних здружених јединица, пошто према њој и код једних и код других пешадија увек треба да буде основни носилац борбе, а њеним могућностима треба да се прилагоди дејство осталих родова. Из оваквог гледишта произилази и тежња да се пешадиске здружене јединице што више ојачају тенковима које добијају у свој стални формациски састав и да се у састав оклопних здружених јединица додељује сразмерно много пешадије. Услед овога не само да више није увек могуће правити јасну разлику између тактике пешадиских здружених и оклопних здружених јединица, већ веома често није могуће ни саме ове јединице јасно међу собом разликовати.

Оклопне дивизије технички мање развијених земаља често имају у своме саставу мање тенкова него пешадиске дивизије неких технички развијенијих земаља. Из овога произилазе многе нејасно-

сти, те се може поставити низ питања, као: какву тактику треба да примене овакве оклопне дивизије; да ли оне могу поступати по разним поставкама и одредбама из правила и теориских радова који се односе на оклопне дивизије технички развијенијих земаља или им више одговарају поставке које се односе на пешадиске дивизије тих земаља; да ли је тактика оклопних (тенковских) дивизија технички мање развијених земаља више слична тактици пешадиских дивизија технички развијенијих земаља или тактици њихових оклопних дивизија; каква је сличност између тактика пешадиских дивизија једних и других земаља, и могу ли се мање земље у овој тактици угледати на технички најразвијеније земље?

Концепција о увек водећој улози пешадије у борби на копну у крајњој линији је у противречности са постојањем две основне врсте здружених јединица (дивизија), пошто главни разлог за постојање две различите врсте здружених јединица јесте њихов различит начин поступања у борби — различите тактике — за које су оне прилагођене.¹⁾ Јасно разликовање ових јединица могуће је само ако се разликују и њихове тактике. Уколико би се пешадија сматрала основним носиоцем борбе у свим здруженим јединицама, отпала би потреба за образовањем две различите врсте здружених јединица, а између њих не би могла да се постави јасна граница. У овоме случају све здружене јединице биле би у основи пешадиске здружене јединице, без обзира на то што би оне у своме саставу могле да имају више или мање тенкова.

При формирању здружених јединица у савременим условима погрешно је, по мом мишљењу, тражити решење у оквиру пешадиских здружених јединица, па ма колико се при томе оне саме модифицирале и мењале, као што је погрешно тражити најефикаснију тактику будућности на путу модифицирања и допуне тактике код које је пешадија основни носилац борбе.

У почетном периоду Другог светског рата немачке оклопне дивизије су постизале огромне успехе захваљујући новој тактици и новој операцији које су биле засноване на борби и маневру оклопних јединица. У овом периоду основни носилац борбе код оклопних дивизија били су тенкови и тиме је у пракси остварена једна нова тактика здружене борбе, коју је примењивала једна нова врста здружених јединица. Неправилно оцењена искуства из доцнијих борби и измењени услови, нарочито у погледу односа између оклопа и пробојности зрна, довели су поново многе теоретичаре до схватања да

¹⁾ Овде је реч само о суштинској, основној подели здружених јединица. Постојање више различитих врста дивизија не негира већ потврђује ову основну поделу. Пешадиске дивизије могу бити моторизоване, немоторизоване, брдске, ваздушнодесантне и сл., али је код свих њих пешадија основни носилац борбе. Оклопних дивизија такође може бити више врста. Сем тога, могу се формирати и здружене јединице за специјалне задатке, извиђање, гоњење и сл.

је пешадија у свим условима главни носилац борбе. По завршеном рату, по мом мишљењу, под утицајем дуге традиције и навика пре-нагло и недовољно оправдано вратило се углавном на стару концепцију, а притом нису учињени сви потребни напори за прилагођавање (тенкова и оклопних здружених јединица у целини и њиховог начина вођења борбе) измењеним условима, и није довољно узет у обзир ни утицај који ће у будућности испољити атомско оружје.

Браћање на стару концепцију очигледно је у супротности са општим смислом развоја ратне технике. Усавршавање машине неминовно умањује значај пешадије и оно мора пре или касније довести до тога да основни носилац борбе на копну (на пролазном земљишту) уместо пешадије постану, више или мање, оклопљена кола — тенкови (који, разуме се, неће увек имати облик и својства која данас имају). Према томе, пре или касније и основна тактика сувоземних снага постаће тактика здружених јединица чији ће костур и борбену основу образовати не пешадија, већ тенкови.

У својој књизи „Поуке из рата у Кореји“²⁾ Ружерон тврди да је рат оклопа припадао прошлости још 1945 год.³⁾ исто као што је рововски рат био застарео још у 1918 години. У истој књизи аутор тврди да су искуства из најновијих ратова у Грчкој, Кини, Индокини, а нарочито она из Кореје, потврдила водећу улогу пешадије у борби на копну⁴⁾. Из његових излагања излази да ће пешадија и у будућем рату имати у борби на копну водећу улогу и да ће основни проблем

²⁾ Camille Rougeron: Les Enseignements de la guerre de Corée, превод издало „Војно дело“. Пошто су гледишта Ружерона позната и доступна нашим читаоцима, можемо се на њих конкретно осврнути без обавезе да их исцрпно наводимо у самом чланку.

³⁾ Исто дело, стр. 67.

⁴⁾ У Грчкој, Кини и Индокини дуже времена је вођен претежно партизански рат. А искуства из партизанског рата не могу се сматрати као меродавна за оцену способности и улоге коју оклопне снаге могу имати у будућем рату на главним ратиштима. Оклопне снаге су недовољне и релативно мало ефикасне у борби противу противника који примењује партизански начин вођења рата, пошто овакав противник не истиче фронтални отпор и пошто код њега нема просторија и тачака чијим би брзим заузимањем био дезорганизован и скршен целокупан отпор. Природно је да у условима партизанског рата пешадија за оба противника добија већу вредност. Међутим, само прибегавање партизанском рату посредно указује на ефикасност и снагу оклопних јединица пошто бранилац прибегава овом облику претежно због тога што није у стању да се успешно фронтално супротстави њиховом дејству. На главним ратиштима бранилац ће, евентуално, прећи на партизански начин ратовања тек после слома у фронталним сударима.

У Кореји већи део земљишта није погодан за дејство оклопних снага. Сем тога, Јужна страна, која је била надмоћна у техници, није имала пред собом циљева чијим би заузимањем скршила отпор Северне стране, пошто је ова последња имала изворе своје моћи ван Кореје. Скоро неисцрпни извори и велика бројна надмоћност пешадије Северне стране допринели су томе да у Корејском рату пешадија добије знатно већу важност и улогу од оних које ће вероватно моћи да има у оквиру будућег светског сукоба на пресудним ратиштима.

опште тактике бити углавном у томе како да се подржи и помогне пешадија. По Ружерону изгледа као да у историји постоји нека правилност враћања пешадије на водеће место у борби. Он то не каже изричито али каже да је садашње поновно избијање пешадије у први план и неефикасност оклопних јединица уствари само последњи случај смењивања у вођству између пешадије и других снага, и да су се таква смењивања одиграла већ десет пута у току последњих тридесет векова. Оваква Ружеронова гледишта углавном се поклапају са гледиштима изнетим у многобројним чланцима и радовима других аутора, али су она очигледно у супротности са основним смислом развоја технике и тактике.

Чињеница да је пешадија, за тридесет векова више пута понова постајала главни род војске не доказује да ће то она бити и у будућности, нити се у тој чињеници може наћи нека основа за тврђење да је пешадија предодређена да увек буде водећи, главни род војске. Из искустава прошлости као заједничко може се извући једино то да борбу увек воде људи једни противу других, а не само оружје или саме машине. Основни покретач борбе је увек био и биће човек, и она се увек водила између људи, а оружје и машине су могли при томе играти већу или мању улогу, али су увек били и остали само средства у рукама човека. Међутим, из оваквог закључка никако не произилази да је, како неки мисле, природно да човек води борбу *пешке*, а још мање да је пешадија водећи род војске.

Борба сама по себи никако не захтева да се у њој човек креће пешке. У ваздуху човек води борбу из машине која му једино омогућује кретање по тој средини. На води борба се од најстаријих времена води помоћу бродова. На копну се у прошлости човек ван борбе врло дуго кретао скоро искључиво пешке, па је, стога, разумљиво да је и у борби пешадија најдуже времена имала водећу улогу (тридесет векова, уз повремене прекиде). То је био израз и последица слабо развијене технике. Али је и у прошлости човек стално тежио да себе у борби ојача и при томе се није устезао да напусти борбу пешке ако је имао боље средство које је давало боље резултате. Међутим, у то време му је стајала на расположењу само ограничена природна снага животиња (коња, слона, камиле и сл.), па ипак су наилазили периоди у којима је, на пример, коњица имала водећу улогу у борби на копну.

Развој технике који је довео до борбене машине, па чак и до њене водеће улоге у борби на копну, као на пример у једном делу Другог светског рата, не може се трајно ни зауставити ни окренути

Осим изнетог, треба имати у виду и то да у свима овим ратовима ниједна страна није употребила своја најсавршенија и најефикаснија борбена средства.

Овде се треба потсетити и на то да су у прошлости многи теоретичари на основу искустава из Шпанског грађанског рата извукли погрешно закључке о неефикасности тенкова и о надмоћности противтенковских оруђа.

уназад, а једном створена борбена машина развијаће се и даље усавршава. Она ће добијати све већу улогу у борби, замењиваће пешака и постепено ће га потискивати са бојног поља исто онако као што машина све више потискује и замењује рад појединаца у другим областима људске делатности.

Често се истиче да је једино пешадија у стању да *поседне* земљиште и да га држи у својој власти. Таквом поседу даје се понекад претеран, скоро мистичан значај и схвата се као дефинитивно поседовање, за које је, тобож, једино способна пешадија. Међутим, ако се овакве тврдње изближе размотре, лако је увидети да оне немају стварног основа, и да се корени таквог схватања налазе на другој страни.⁵⁾

Улога и развој борбене машине у будућности не треба да се посматрају искључиво кроз призму односа између пробојности зрна и оклопа.

Борба се одувек састојала из дејства оружјем (хладним, бацачким и ватреним) и покрета оружја и људи који њим рукују. Да би се могло дејствовати, потребна је извесна заштита која се постиже или самим дејством или другим мерама и средствима. Другим речима заштита може бити активна или пасивна. Но, заштита се увек потчињава дејству и врши се ради њега. Борбена машина на пролазном земљишту веома ефикасно решава проблем покрета у борби. Она омогућава брже кретање људи и оруђа, што им повећава способност за маневар, и то је њена основна улога. Пошто машина има велику снагу, она може да носи оклоп, те омогућава и извесну заштиту људства и оруђа. Тежити потпуној заштити у борби значило би неги-

⁵⁾ У периоду када су постојале само пешадиске здружене јединице, напредовање пешадије и поседовање заузетог земљишта означавало је успех у борби. Ни артиљерија ни инжењерија нису могле да овладају непријатељским положајем. То је могла уз њихову помоћ да оствари једино пешадија.

У доба када постоје оклопне здружене јединице, оваква схватања била погрешна. На пролазном земљишту оклопне снаге (са или без помоћи пешадиских здружених јединица) могу да слома одбрану противника продирући дубоко до његових штабова, артиљерије и позадине. И при оваквим дејствима пешадиске и пешадиске здружене јединице ће се редовно употребљавати за чишћење терена, сламање заосталих локалних отпора, скупљање заробљеника и обезбеђење, али не што ове задатке не би могле успешно да изврше и оклопне јединице (пготову кад би се њихова средства прилагодила и за овакве задатке), већ због тога што су пешадиске јединице много јевтиније и бројније, па оклопне јединице треба чувати и употребљавати за теже и пресудније задатке. У савременим условима земљиште пружа пешадији заклон од ватре и веома ојачава њену борбену снагу, те она у борби тежи поседу положаја чим није принуђена да врши даљи покрет. (Из овог произилази и велика погодност пешадије за обезбеђење у месту). Према томе, важност поседуња земљишта произилази из особина и могућности саме пешадије и нема неку општу ни апсолутну вредност, већ само у борби коју воде пешадиске јединице. Дакле, веровање у неку апсолутну важност поседуња земљишта вуче корене из схватања да је пешадија увек основни носилац борбе.

рати саму борбу, изгубити из вида њену суштину и заборавити да се заштита врши ради дејства и њему се потчињава. (Овде мислимо на дејство у ширем смислу, које обухвата и дејство оруђа и покрете који се врше ради тог дејства.) Апсолутна заштита није могућа ни у фортификацији (фортификациски гиганти су најчешће претстављали заблуду), а још мање код оклопних борбених машина. Стога вредност борбене машине не треба ценити искључиво по томе да ли она носи оклоп који се не може пробити, јер она не постаје безвредна чак ни онда кад нема таквог оклопа. (Пешиаци воде борбу иако немају никаквог оклопа.) Вредност борбене машине састоји се, пре свега, у томе што она омогућава брз покрет људи и оруђа, чиме се стиче предност у борби. Борбена машина је употребљива у борби само ако није изложена претераним губицима, тј. ако је њено дејство обезбеђено и омогућено одговарајућом заштитом (оклопом, брзином, великим бројем, дејством и коришћењем земљишта у вези са смањењем њене силуете итд.). Оклоп је веома важна, али није једина заштита борбене машине, нити је он једини разлог за њено постојање. Стога повећање пробојне моћи противоклопних оруђа не може да потисне борбену машину са бојног поља, па ни битно да смањи њен значај. Но она мора да се прилагоди новим условима и да заштиту више не тражи првенствено у оклопу.

Дејство ради активне заштите борбених машина треба првенствено да врше друге борбене машине а само повремено и у мањој мери и пешиадија, јер се само тако може сачувати њихова брзина покрета и продирања. Потреба да машина штити машину учиниће да се саме борбене машине још више диференцирају прилагођавањем својих особина различитим задацима и улогама у борби.

Полазећи од чињенице да садашњи оклоп тенкова најчешће не може да противстане данашњем противтенковском наоружању, у свету је јако распрострањено мишљење да тенкове у борби треба првенствено да штите пешиадија и артиљерија. Према таквом мишљењу тенкови треба да пружају подршку пешиадији, и да се при томе начелно у борби крећу у њеној висини или иза ње, пошто се сматра да данас једино пешиадија може да очисти земљиште од противничких појединачних стрелаца који из свога гнезда противтенковским наоружањем могу да униште скоро сваки тенк. Овакво гледиште изгледа нам погрешно, пошто се код њега очигледно придаје превелика важност данашњој релативно малој отпорности оклопа (који није једина и битна особина тенкова), а негира се њихова главна особина — покретљивост. Везивањем тенкова за пешиадију њихова брзина напредовања у борби своди се на брзину напредовања пешиадије, која на овај начин постаје основни носилац борбе, а тенкови се свде на род који помаже пешиадију у борби и убрзава њено напредовање — разуме се, само до границе њених могућности. Ово

даље доказује да ранија схватања⁶⁾ поново преовлађују, и да суштина борбене машине у борби на копну није у потпуности схваћена ни искоришћена.

Као што смо напоменули, сам развој показује да ће борбена машина⁷⁾ не само опстати и даље се развијати, већ да ће она у блиској будућности (код технички добро опремљених армија на пролазном земљишту) постати основни носилац здружене борбе на копну, док ће пешадији остати само помоћна улога. Свакако ће у дужем временском периоду на копну напоредо постојати два основна типа здружених јединица (пешадиске и оклопне) и два типа здружене борбе — борба у којој је основни носилац пешадија и борба чији су носилац борбене машине — тенкови. Немачка искуства из Другог светског рата на пракси су већ наговестила какву предност могу да имају оклопне здружене јединице над пешадиским здруженим јединицама. Услед њихове несразмерно веће могућности маневра и брзине продирања пешадиске здружене јединице нису скоро нигде могле успешно да им се одупру и биле су увек расецане, izmanевроване и уништаване. Појачана моћ противтенковских оруђа неће онемогућити опстанак оклопних здружених јединица и њихов специфичан начин вођења борбе али ће захтевати крупне измене у њиховој организацији и саставу, као и у самој конструкцији различитих врста борних кола.

⁶⁾ Тенкови су били створени ради помоћи пешадији и у почетку су заједно са пешадијом и осталим родовима били укључени у борбу пешадиских здружених јединица. У томе смислу су биле усмерене и све одредбе у француским правилима пре Другог светског рата. Доцније су најпре Немци схватили тенкове као носиоце једне квалитативно друкчије борбе, борбе из машина на земљи, коју подржавају машине у ваздуху — авиони.

⁷⁾ Овде се мисли само на борбене машине које се крећу по земљи. Борбене машине које се крећу кроз ваздух, изгледа, у догледној будућности не могу постати основни носиоци борбе на копну, мада ваздушно-десантне јединице и маневар по трећој димензији добијају све већи значај. Оне се крећу у другој средини и њихова веза са земљом је обично компликована и захтева посебна постројења. Ваздушна машина је изложена угледу и дејству са земље, а услед ограничене тежине не може бити довољно заштићена оклопом. Сем тога, пренос кроз ваздух захтева несразмерно више енергије него покрет по површини земље, те је стога још увек неекономичан и мораће да се задржи у ограниченим размерама. Дејство авиона може се упоредити са дејством артиљерије која има веома повећан домет. Посаде авиона могу само да добро упућују зрна и бомбе, али оне не могу да овладају зоном коју су тукле као што то могу оклопне јединице које се крећу по површини земље. Авиони се не могу спустити на тучену зону, а и изнад ње се могу задржати само веома ограничено време. Хеликоптер има добру везу са земљом, али је он веома неекономичан и његова носивост је засада ограничена. Стога ни он у догледној будућности не може постати основни носилац борбе на копну. Међутим, утицај ваздушних машина на борбу на копну веома је велики и постаје све већи, а данас је већ створен нов појам о јединственој земаљско-ваздушној бици. Успех у фронталној борби на копну тешко се може замислити без снажне подршке из ваздуха, а ваздухопловство изражава јак утицај на тактику и оперативу копних снага.

Ружерон препоручује израду малих лако оклопљених тенкова који ће моћи да користе заклоне земљишта, што за савремене услове изгледа правилно. Али, он предвиђа ове тенкове као подршку пешадији. Међутим, изгледа да је данас проблем првенствено у томе да се израде борбена возила која ће моћи што више да замене пешадију у оквиру оклопних здружених јединица у борби на пролазном земљишту.⁸⁾ Као што се приликом развоја и усавршавања борбених машина не може полазити искључиво од тежње да се борци у машини што боље заштите оклопом, исто тако не треба увек тежити да се цела машина прилагоди захтевима за подржавање пешадије. Иако борбена машина може и данас да буде корисна подршка пешадији, то није њена основна улога. Данас се, изгледа, ради о стварању нове врсте копнених здружених јединица које ће моћи да воде борбу углавном из машина, па првенствено у оквиру оваквих јединица треба гледати даљи развој, усавршавање и диференцирање борбених машина. Стога сви напори и све измене треба првенствено да буду усмерени у том правцу.

Целокупан развој ратне технике указује на неминовност да оклопна кола добију у борби све већу важност, без обзира колико се томе свесно тежи и да ли се такав развој данас предвиђа. Све јача ватра захтева да борци и у покрету буду заштићени, а оклоп у кретању може да носи само машина. Сем тога, борбена машина омогућава: брз покрет и маневар, брзо пребацивање многобројног и тешког оруђа и муниције у борби, заштиту од свих врста дејства нуклеарног оружја, прелазак контаминираних и затрованих просторија итд. Садејство и помоћ коју авијација пружа трупама на земљи

⁸⁾ Одређивање ближих особина оваквих возила захтевало би детаљну и свестрану тактичку и техничку студију, стога овде износим само неке опште идеје. Возило би требало да претставља што мању мету и да буде у стању да користи земљиште ради заклона, те би његова посада требала да се састоји, начелно, само од једног или два човека. Ради смањивања мете, у борби би посада на возилу заузимала лежећи став. Возило би требало да буде отворено, са предњим и бочним штитовима, који штите борце од пушчаних зрна. Ово би дозвољавало да борац лако и брзо напусти возило ради рушења препрека, бункера, уклањања мина и сл. и да се затим брзо и лако врати на њега ради продужења покрета. Сем тога, у моментима евентуалног застоја борац би могао привремено да води борбу и из заклона на земљишту, имајући возило у непосредној близини. На оваквим возилима би, према потреби, могло да се носи аутоматско оруђе, противтенковско бестрајно оруђе и бацач пламена (подешени тако да могу да дејствују и са возила и ван њега), као и експлозив, бомбе и сл. Било би пожељно да возило буде толико лако да га посада, у случају потребе, може и на рукама да пребаци преко мањих препрека (ровова, јарака, насипа и сл.). На маршу највећи број оваквих возила могао би да буде ношен на камионима на којима се превози и њихова посада. Иако неки од изнетих захтева могу изгледати нереални, чини ми се да би техника на данашњем ступњу развоја овакве или сличне захтеве углавном могла да испуни. Данас је већ остварена машина — хеликоптер која цела може да се носи на леђима појединца, а кретање по површини земље захтева знатно мање напрезање него вертикално подизање терета.

омогућавају да се на земљи борба води првенствено из брзих оклопних машина. Једино машина може брзо да савлађује огромна пространства на којима се данас борба води и на њима успешно да маневрује. Сем тога, машина подлеже сталном усавршавању и сваки дан је све способнија за савлађивање све разноврснијег земљишта, док су физичке особине човека ограничене и остају углавном непромењене. Иако ће све ово утицати да машина добије водећу улогу у борби на пролазном земљишту и постепено нагонити на стварање све већег броја оклопних јединица, ипак ће се овакав циљ постићи брже и ефикасније ако се свесно њему тежи.

Поред ограничења која намеће тешко пролазно и покривено земљиште употреби борбених машина, важно ограничење произилази и из економских и индустријских могућности једне земље, које не дозвољавају производњу тенкова у неограниченој количини. А пошто рат захтева крајње напрезање и рационално коришћење свих снага и могућности, природно је да ће се из овог разлога у будућности формирати и користити и бројне јединице чији основ образује пешадија. Међутим, сталан развој индустрије омогућиће формирање све већег броја оклопних здружених јединица, а усавршавање оклопних машина омогућиће овим јединицама да успешно воде борбу и на мање пролазном земљишту. На овај начин борбена машина постепено ће потискивати пешадију са бојног поља и умањити њену улогу.

Процес постепеног потискивања пешадије са бојног поља биће много бржи и уочљивији у оквиру самих оклопних здружених јединица. Иако ће и даље у њиховом саставу постојати пешадија, она ће све чешће водити борбу са оклопних транспортера, а борбу пешке водиће само повремено и на теже пролазним деловима земљишта, при чему ће је у непосредну близину места борбе пребацити транспортери. Сем тога, у њиховом саставу вероватно ће постојати и пешадија на камионима, која, начелно, неће водити борбу, већ ће извршавати помоћне задатке, као што су: чишћење земљишта, прикупљање заробљеника, обезбеђење у месту и сл. Пешадија на оклопним транспортерима делом губи карактер класичне пешадије, пошто може да води борбу и са самим транспортера. Кад оклопне борбене машине буду толико усавршене да људство више неће бити принуђено да их напушта ради вођења борбе, биће омогућена здружена борба коју ће водити разне врсте оклопних борбених машина без учешћа пешадије. Тад ће пешадија потпуно ишчезнути из здружене борбе коју ће водити оклопне здружене јединице.

Услови у којима ће се у будућем рату водити борба на пролазном земљишту, по мом мишљењу, омогућиће и фаворизовати тактику оклопних здружених јединица у којима ће разне врсте тенкова бити главни носиоци борбе уз повремено учешће пешадије која ће имати помоћну улогу или чак и без учешћа пешадије која се бори пешке. Целисходност овакве тактике претстављаће један од основних разлога за формирање многобројних оклопних здружених јединица.

Очигледно је да у борби између оклопних здружених јединица пешадија не може бити основни носилац борбе, а до оваквих борби долазиће све чешће, пошто оваквих јединица већ данас има веома много и њихов број се стално повећава. Чињеница је да оклопне здружене јединице примењујући своју специфичну тактику неће бити у стању да пробију непрекидне густо поседнуте и добро утврђене положаје које бране пешадијске здружене јединице. Међутим, овакви положаји не би могли да се супротставе комбинованом дејству тактичког атомског оружја и оклопних здружених јединица. Сем тога, услед дејства атомског оружја у будућем сукобу вероватно неће ни бити могуће да се образују непрекидни и густо поседнути положаји, пошто борбени пореди морају бити много растреситији, са знатним међупросторима и ненаслоњеним крилима и боковима. У овим ће условима оклопне здружене јединице, захваљујући својој великој покретљивости, моћи да нађу погодне правце на којима ће бити у стању да брзо и ефикасно савлађују отпор пешадијских здружених јединица. Према томе, у будућем сукобу ће тактика оклопних здружених јединица бити веома ефикасна не само у борби против оклопних већ и пешадијских здружених јединица.

На основу досадашњег разматрања могу се извести следећи закључци:

— Под утицајем развоја технике копнена војска се постепено мења и трансформира и у њен састав улази све већи број тенкова и разних моторних возила. При овој фази често не прави јасна разлика између пешадијских и оклопних здружених јединица (дивизија) и између њихових тактика, што је неправилно и вероватно претставља само привремену појаву.

Копнена војска ће се и у догледној будућности састојати од две основне врсте здружених јединица, пешадијских и тенковских. Стога се њен даљи развој може правилно разумети и усмеравати само ако се буде правила јасна и доследна разлика између ове две основне врсте здружених јединица и између њихових тактика.

Различити услови, а нарочито разне економске могућности појединих земаља, могу да утичу на повремено или стално додељивање већег или мањег броја тенкова пешадијским дивизијама или на образовање већег или мањег броја оклопних дивизија. Но то не би требало да доведе до мешања између ових квалитативно различитих врста здружених јединица.

Оклопне здружене јединице водиће здружену борбу поглавито са борбених машина, а код пешадијских здружених јединица основни носилац борбе биће пешадија која се бори пешке. Садејство између ове две врсте јединица у борби спада у делокруг оператике.

Оклопне здружене јединице имаће отсудну улогу у борби на копну на пролазном земљишту између армија технички развијених земаља. Пешадијске здружене јединице имаће у овим условима помоћну улогу, а на тешко пролазном земљишту и у сударима између

армија мање развијених земаља оне могу имати и убудуће одлучујући значај.

Тенкови ће као род војске и даље радити за рачун пешадије у окуру пешадиских здружених јединица, али то неће бити њихова главна улога. Они ће се све више диференцирати на различите врсте и бити основни носилац борбе у оклопним здруженим јединицама.

Ваздухопловство ће имати све већи утицај на борбу на копну, али авиони и хеликоптери не могу у догледној будућности постати основни носиоци борбе на копну. Борба оклопних борбених машина на копну неће се моћи замислити без њиховог садејства. Даљи развој и усавршавање авиона и хеликоптера омогућиће ефикасније дејство оклопних здружених јединица и у крајњој линији повећаће њихов значај.

Пешадија ће остати и даље основни носилац борбе у пешадиским здруженим јединицама. Она ће бити основни, а често и једини носилац борбе у јединицама које воде партизански рат. Њена улога у борби оклопних здружених јединица биће помоћна и стално ће се умањивати. Ради садејства са тенковима пешадија ће водити борбу пешке само повремено, а све чешће ће је у овој њеној улози замењивати људство које води борбу са више или мање оклопљених машина.

Из горњих закључака посредно произилази да борба на копну у почетној фази будућег рата на отсудним ратиштима (уколико и где до овакве борбе дође) неће имати позициони карактер како то тврди Микше,⁹⁾ већ ће бити изразито маневарског карактера. Остали разлози који свестраније образлажу и потврђују овакву поставку излазе из оквира овог чланка.

⁹⁾ Види: Ф. О. Микше, *Анализа атомске битке*, приказ у В. Д. број 6/1955, стр. 84.